

A MÁV Szimfonikus Zenekar évadnyitó koncertjeiről

Ünnepi rangú hangversenyekkel indította az évadot a MÁV Szimfonikus Zenekar. A Lukács Miklós bérlet tulajdonosai októberben két emlékezetes, hosszantartó élmenyvel gazdagodhattak. A nyitókoncertre 20-án került sor. Az est ünnepélyes aktussal kezdődött: ekkor adta át a vezető karmester Gál Tamás Gráfné Mezey Erzsébetnek a legjobb zenekari tagot megillető díjat. Az így megteremtett atmoszféra tovább izzott a későbbiekben, amikor Jurij Szimonov vezényletével Beethoven Fidelio-nyitánya, Sosztakovics I. hegedűversenye és Csajkovszkij IV. szimfóniája hangzott el. Értékes műsor, igényes, kidolgozott előadásban – ez a zenekar teljesítményének rövid summája. A szakember főként a Sosztakovics-mű műsorra tűzéséért hálás; előben mindmáig ritkán hallható nálunk. Az külön a koncert-évad(ok) programjának összeállítását dicséri, hogy sikerült szólistaként olyan világnagyságot megnyerniük, mint Borisz Belkin. Mű és interpretáció egyformán nagy hatással volt a teltházi hallgatóságra, és valószínűleg sokak számára bizonyult mementónak: a sosztakovicsi életmű megismerése-megismertetése régóta, továbbra is aktuális feladat.

Ugyanakkor hadd jegyezzem meg: aki nem volt tisztában azzal, hogy menyire „ritkaság” az, aminek tanúja, az értő előadás hallatán kizárólag gyönyörködni tudott – hasonlóképp a szünet után következő, régóta széles körben népszerű Csajkovszkij-szimfóniához.

Szimonov nem tud elég gyakran fellépni nálunk. Rendkívüli népszerűségének okát aligha kell firtatni, elég egyszer meghallgatni a keze alatt felcsendülő bármely produkciót. Az igényesen próbáló, s a szereplésen joggal maximumot váró dirigensek közé tartozik. A koncerten minden figyelmével a műre összpontosít, s úgy irányítja a hangzást, hogy figyelő játékosai az általa elképzeltet-megkívántat szólistákká válnak. Az orgonailés hallgatósága abban a szerencsés helyzetben volt, hogy láthatta szemből a dirigent. Szimonov esetében mégsem a látvány (a mozdulatok, vagy éppen a karmesternek a zenekari játékosokkal való kapcsolata) köti le a figyelmet, ha-

nem az a felelősség, amellyel az első hangtól az utolsóig a kompozíció szolgálatában áll. És talán épp ez a koncentráció biztosítja a folyamatok töretlenségét, az egyes tételeken belüli és a tételek közötti erős koherenciát.

*

Várhatóan nagy érdeklődés előzhet meg a Lukács Miklós bérlet második koncertjét, amelyet Kocsis Zoltán vezényelt (okt. 28). Kocsissal együtt muzsikálni: bárkinnek, bármikor, bármilyen minőségben kizárólag élményt jelenthet. A MÁV Szimfonikus Zenekar játékosai is ennek megfelelő lelkesedéssel vettek részt az előadásban, az első hangtól az utolsóig. Így hát a közönség számára is elsősorban a személyességből fakadt az élmény, nem pedig az egyes zeneművekkel kerültek közelebbi, meghitt kapcsolatba.

A nürnbergi mesterdalnokok előjátéka oly módon volt külsőséges, hogy hatása alól azok sem vonhatták ki magukat, akiket máskülönben hidegen hagyta Wagner zenéje. Aki szereti ezt a csodálatos, az életműben egyedülálló kompozíciót, a mondandót, a tartalom közvetítését hiányolhatta. Túlságosan plakátszerű (majd' azt írtam: plakát-ízű) volt a harsogás, s ezáltal bárminemű személyességnek még a gondolata is távol került ettől az interpretációtól. Ugyanakkor, nem tagadhatjuk, ellenállhatatlan sodrásúnak tűnt a muzsika, s aki esetleg korábban nem ismerte az opera egészét, éppen ezért kapott kedvet a Wagner-művel való közelebbi megismerkedéshez.

Onczay Csaba jóvoltából sokakat az a felfedezés ért, miszerint Saint-Saëns Gordonkaversenye elsővonalbeli alkotás. Olyan átütő erővel játszotta szólóját a csellista, hogy akarva-akaratlanul hinniünk kellett neki. S akkor is hálásak lehetünk a ráadászáért, ha megszólaltatása az adott körülmények között aligha lehetett ideális. (A hattyú kíséretét játszó zenekari hárfás túlságosan messze volt a csellistától, nem alakulhatott ki közöttük az érzékeny egymásra-figyelés kamarazenei légköre. A kíséret precizitása nem-

igen feszélyezte a szólistát, aminek eredményképp bizony nem mindig volt közöttük tökéletes az időbeli összhang. Mégis, jó volt hallani valamit a nagyon hatásos versenymű után, a szünet előtt.)

Schumann II. szimfóniáját koncertműsorra tűzni: sokáig elszántság és bátorság volt szükséges ehhez. Mert a TV-híradó egykori szignál (főcím) zenéje gyakran egyértelmű derültséget váltott ki a hallgatók sorában, függetlenül a megszólaltatás minőségétől.

Azóta több TV-csatornán más szignálok jelzik a rendszeresen visszatérő műsorokat; így a Schumann-műnek teljes figyelemmel adózhattunk. Vannak elemzők, akik nem kevesebbet hallanak ki e műből, mint azt, hogy az alkotónak ez lett volna a „sors-szimfóniája”. Igaz, vagy sem, aligha dönthető el fekete-fehér, igen-nem alapon.

Mindenesetre, ebben az előadásban szokatlanul sok volt az élet; nem igazán éreztük, hogy bármit is ki kellene küzdeni, hogy a küzdés után netán enyhülést hozna a finálé.

A nyitótétel oly mértékben hatásosan lett felépítve, hogy aligha csodálkozhattunk azon, hogy a kevésbé rutinos hangverseny-látogató (aki mindamelllett tudja is, hogy a szimfónia ciklikus műfaj), bizony beletapsolt az előadásba. A II. tételben keveselltem a tagolást, a zene „beszédszerű” értelmében- értelmezésében, annál inkább feltűnt a már-már túlromantizáló kontrasztra-törekvés. Hiányzott a vallomáshang a lassú tételből, s az imitációs (polifon jellegű) részlet „iskolás” betétek hatott, „kilógott” a tétel egészéből.

A zárótétel pedig – mindezek után – egyszerűen gondtalannak tűnt, nem pedig ünnepélyesnek (vagy, más szavakkal, himnikusnak, esetleg diadalmasnak). Összhatásában azonban mindenképp élménytadó estét könyvelhettünk el.

*

A Lukács Miklós bérlet 3. hangversenyére november 25-én került sor.

A szerző-párosítás kiváló, igaz, ha tőlem függ, nem a hármaversenyt, hanem

Beethoven Eroica-szimfóniáját javasoltam volna R. Strauss Hósi élet c. szimfonikus költeménye elé.

Az állandó (vezető) karmestere dirigálásával szereplő zenekarhoz ezúttal három különböző nemzetiségű fiatal szólista társult: Sebastian Forster (Argentína) ült a zongoránál, a hegedűszólamot a holland Jacobien Rozemond szólaltatta meg, a gordonkát pedig a nemrégiben lezajlott Rádiós gordonkaverseny győztese, Fenyő László. Ha vannak különböző karakterű művészyegéniségek, nos, akkor ők – azok.

Nem tudom, van-e olyan próbamenynyiség, amelynek jótékony segítségével egységes produkció jöhetett volna létre. „Külön” jártak a szólisták, így fel sem merült a lehetősége annak, hogy hármuk – többé-kevésbé együtt szereplő szólista-csoportjának – játékát lehet-e egyáltalán kísérni. Darabjaira hullott a mű; aki szereti, így sem tudott kiábrándulni belőle, de akit eddig nem érintett meg e kompozíció varázsa, az továbbra is kívülről marad. Ebben a kompozícióban, amely egyidős az Eroicával, a életöröm, s minden szépség-jóság kiapadhatatlanul buzog: mindehellyett hallottunk többé-kevésbé megoldott „szólóállásokat”, amik bizony aligha pótolhatták a szerzői koncepciót.

Azért viszont mindenképp elismerés illeti a zenekart, amiért fiatal művészeknek lehetőséget adott jelentős műben való közreműködésre; s ez annál is inkább értékelésre méltó, mivel eme gesztus által valójában önmaga ellen dolgozott az együttes. (Az ilyesfajta vendégszereplések haszna a késői jövőben akkor kamatozhat, ha nagynevű, befutott művészként is visszatér a mostani pályakezdő ahhoz az együtteshez, amely „kiugrási lehetőséget” biztosított számára a kezdet kezdetén. Ilyen tapasztalatokban egyébként gazdagon dúskál pl. a Vasas Szimfonikus Zenekar!).

Magáról a zenekarról a második féldíj adott reálisabb képet. Az igényesebb játszanivaló, a nagylélegzetű szimfonikus költemény valóban erőt-próbáló feladat. Megvalósítása – zenei mércével mérve – hasonlíthatatlanul magasabb színvonalú, mint a Hármaversenyé.

Pedig R. Strauss zenei világában nemigen járatos még ez az együttes. Hála a vezető karnagynak, sikerült megteremteni a nagyforma ívét. Gál Tamás, aki egyébként gondosan ügyel arra, hogy még a nyilvánvaló lépéseket is beintse, ezúttal nem akart elveszni a részletekben. Fő törekvése a folyamat kontinuitásának meg-

valósítása volt, amit – perpetuum mobileként – állandó, már-már koreografált mozgással kívánt megvalósítani.

Egyszeri megszólaltatás esetében aligha lehetne biztonsággal megítélni, szükség van-e ilyesmire, vagy esetleg hasznosabb lett volna másfajta közelítési mód. Tény, hogy az arányok nem mindig éreztették a HÓS jelenlétét, néha inkább ágáló, netán hősködő attitűdöt éreztünk inkább; mégis, a nagyság illúziója nem veszett el. Talán, ha a közeljövőben többször is lenne alkalma a zenekarnak ismételten eljátszani a művet, bátrabbak lennének a szólók, vagyis, a hangzó teljesítmény alapján, annak ismeretében, a karmester módosított irányításával, felhangozhatna az az ellenállhatatlan muzsika, amelyet – akár szereti valaki R. Strausst, akár nem – önfeledten kísér figyelmével valamennyi hallgatója. Valójában minden feltevél adott az ilyen csúcsteljesítményhez, csak éppen az ismétlések áldásos tehetségkibontakoztató, kitarulkozást elősegítő támaszára van szükség. Merthogy, R. Strauss zenéjéről szinte minden elmondható, csak az nem, hogy visszafogott, önkontrollt gyakorló/gyakoroltató, szemérmes muzsika.

Fittler Katalin

KÖNYV

A mikrofonnál Kroó György

Új zenei újság 1981-1997

Jól időzítve jelentette meg a hatodfélszáz oldalnyi gazdag kritika-válogatást kínáló kötetet a Magyar Rádió Rt., melyhez két CD-melléklet is jár. Felelős kiadója Hajdu István az MR Rt. elnöke a Rádió 73. születésnapján mutatta be a kiadványt. Ez az időpont egyszersmind Kroó György halálának egyéves évfordulója is.

Öröm a kötet, ugyanakkor az örömbe üröm is vegyül, hiszen az idők folyamán összegyűlt értékek tára immár végessé határult, s a befejezett múlt kincseivel lehet csak, többé-kevésbé jól „gazdálkodni”.

Korábban a Zeneműkiadónál jelent meg kritika-válogatás összehasonlíthatatlanul kisebb terjedelemben, azonos főcímmel. Értethető a terjedelem növekedés, ez a „jól gazdálkodás” első pillantásra látszó megvalósí-

tása. A válogatás és sajtó alá rendezés munkáját Batta András, Kovács János és Zsoldos Mária végezte, mindhárman közeli-alapos ismerői Kroó rádiós munkájának, kritikusi tevékenységének. Könnyű is volt munkájuk (volt miből válogatni) és nehéz is egyben, hiszen a bőség zavarával küszködhettek.

Az olvasó tájékozódását megkönnyítendő, tematikusan csoportosították a gazdag anyagot: a kötet java-részét a Hangverseny-évadok sűrűjében" címet viselő összeállítás teszi ki, ehhez járul az „Opera” fejezet, a „Kortárs zene” tárgykör, valamint két személyre szóló válogatás: Kósa György és Kurtág György műveiről szóló kritikák csoportja.

Aki személyesen ismerte Kroót, annak külön ajándék, hogy a szép kiállítású kötet

borítójáról a körüinkből oly sajnálatosan korán eltávozott, sokfunkciójú személyiség néz ránk (Moldvay József felvétele). A látvány, a hangjának felidézése még sokáig, sokakban képes lesz életben tartani azt az illúziót, hogy veszteségünk nem visszavonhatatlan.

A könyv – s vele a kritikus Kroó tanítása – viszont időtálló: lehetővé teszi, hogy emléke ne csak emlékezetünkben éljen, hanem tárgyiasult formában, kreatív módon kihasson az elkövetkező generációkra is, formálva ízlésüket, s közvetve személyiségüket. A mindenki számára élvezetes-tanulságos olvasmány a muzsikusok számára – amennyiben nincs pejoratív mellékíze a szónak –: **kötelező!**

Fittler Katalin